

És 25 de juliol de 1713. El duc de Pòpuli arriba a Barcelona al capdavant d'un ben proveït exèrcit de 20.000 homes per aconseguir la rendició de la ciutat. Després de temptejar el terreny, envia una missiva a la Generalitat de Catalunya en nom de Felip V en què se li comunica que "si hoy día 29, la ciudad no abre sus puertas, la aministia ofrecida por el rey quedara sin validez, y los ciudadanos seran considerados rebeldes y la ciudad sera sitiada". La resposta a la carta és una bandera negra onejant a Montjuïc amb la inscripció "Viurem lliures o morirem", i la repressió no es fa esperar: L'exèrcit borbònic bloqueja Barcelona per terra i mar construint una línia de trinxeres i fortins. Mentrestant, a quatre milles al nord de la ciutat, un sol home té a les seves mans la salvaguarda de la fortalesa que havia estat la seu de la cort de Martí l'Humà a Barcelona entre el 1408 i el 1410, darrer monarca de la dinastia catalana.

Joan Ferrer Bonaventura de Gualbes i Copons, noble patriota i poeta, és també prohom del braç militar de la Generalitat, l'òrgan més aristocràtic de les institucions catalanes. S'encarrega de la defensa de la Capitania de la Fortalesa i Baluard de Migjorn a la muralla de mar per llegat del seu pare. Prové d'una família pertanyent a l'oligarquia barcelonina del tèxtil i la banca, propietaris, arrendataris i marins mercants des del segle XIV, que havien ostentat diverses categories nobiliàries i fins i tot apareixen com a signants en el Compromís de Casp.

L'any 1678, havia heretat de la seva família la torre de Bellesguard, que incloïa 40 hectàrees de superfície. La va convertir en una gran residència senyorial amb una gran extensió d'arbres i jardins. Enclavada en un espai estratègic de la capital catalana, entre dues rieres i amb abundant aigua de la seva mina, permet dominar visualment tota la ciutat i el mar des de Mataró fins a Montjuïc. El propietari és conscient que l'exèrcit borbònic no trigarà a adonar-se que Bellesguard és una base d'operacions excel·lent i, en conseqüència, intentarà ultratjar la finca.

De fet, Bellesguard ja ha estat objectiu militar en altres ocasions, la més recent, durant la guerra dels Segadors. El marquès d'Olías i Mortara narra en el

L'estiu del 1713, Bellesguard queia en mans borbòniques. Des de la finca, al nord de Barcelona, l'exèrcit podia controlar els camins d'accés a la ciutat i, per tant, tallar-ne l'aprovisionament.

L'ultratge borbònic a Bellesguard el 1714

Bellesguard va ser ocupat per les tropes de Felip V entre l'estiu del 1713 i la caiguda el 1714. El propietari de la finca, el prohom militar de la Generalitat Joan Ferrer Bonaventura de Gualbes i Copons, va destacar en la defensa de Barcelona i de la causa austriacista en el terreny intel·lectual.

seu diari de la conquesta de Catalunya com el 17 d'octubre de 1652, sis dies després de la capitulació de Barcelona, Felip IV d'Espanya dóna l'ordre de destrucció i desmantellament de totes les fortificacions de Collserola de

Sarrià a Horta, on s'havien desenvolupat combats i represàlies sagnants. Amb tota probabilitat, Bellesguard va patir aleshores la voladura de la torre de guaita que havia ordenat construir Martí l'Humà dos segles i mig abans.

Ultratge a Bellesguard. Joan Ferrer Bonaventura de Gualbes i Copons no s'equivoca pas. Pocs dies després de l'entrada de les tropes castellanes a Barcelona, els terrenys de Bellesguard es converteixen en un punt estratègic d'acampada d'homes i cavalls enemics. La seva abundància d'aigua garanteix la supervivència, i el seu enclavament permet controlar els camins d'entrada a la ciutat, i interrompre'n l'aprovisionament. Paral·lelament, al convent dels Caputxins s'instal·len les bateries de morters que bombardejaran la ciutat de forma indiscriminada per escampar el pànic entre els habitants.

D'aquest ultratge, en tenim constància documental gràcies precisament a l'habilitat del propietari de Bellesguard per a salvar la documentació que ell mateix havia col·leccionat i havia escrit durant el setge, i que es va conservar a l'església dels Sants Just i Pastor.

EL TEMPS

Dalt, una imatge de la masia de Bellesguard el 1870, un segle i mig després del setge de Barcelona. A sota, l'escut de trencadís que dona la benvinguda a la finca construïda per Antoni Gaudí. A l'esquerra, les dues torres que va restaurar Gaudí de l'època de Martí l'Humà. A l'escut, s'hi llegeix 1409-1909, dates de l'arribada del monarca a Bellesguard i de la restauració gaudiniana.

L'equip d'investigadors de Bellesguard ha estudiat els més de 800 documents trobats en aquest arxiu parroquial.

Però el mateix Gualbes i Copons participarà directament en la resistència de Barcelona. Té sobrada experiència per a fer front als castellans. Les seves intervencions com a militar han estat realment importants des de l'any 1684 gràcies a la seva posició militar com a portaveu de la Generalitat, delegat del braç militar, en la guerra dels Nou Anys (1688-1697) i en les negociacions amb Felip V de l'any 1702. De fet, quan va començar l'inici del setge a Barcelona el 1706, l'Arxiduc Carles havia fet cavaller Gualbes i Copons, confiant en ell per a ocupar càrrecs de responsabilitat com el de lloctinent del mestre racional i el comptador reial, com a recompensa per la seva fidelitat i honradesa.

JORDI PLAY

L'Acadèmia dels Desconfiats.

Gràcies a la documentació estudiada, els investigadors han pogut saber que Gualbes i Copons va convertir Bellesguard en la seu de l'Acadèmia dels Desconfiats a partir de l'any 1705, quan la seva seu a Barcelona va ser tancada. En aquest refugi es van dur a terme reunions dels literats més rellevants de la ciutat –Gualbes i Copons, el rector de Bellesguard, era íntim amic del Rector de Vallfogona, i el Gualbes i Copons poeta va arribat a prologar-li escrits–, a les quals també van poder

assistir dones separades per unes cortines. Els assistents a les reunions tenen en alta consideració la faceta de poeta satíric de Joan Ferrer Bonaventura de Gualbes i Copons, que, malgrat els càrrecs públics que ocupa, no s'està de fer crítiques dures a moltes decisions que prenien la Generalitat, amb un estil concís que barreja el llenguatge conceptual i el col·loquial. Alguns dels seus poemes deixen ben clar el seu pensament com a català austriacista i antiborbònic i passen a ser un pamflet subversiu de

l'època. Bellesguard va ser, segons l'equip d'investigadors, l'indret on es va forjar el suport a l'Arxiduc Carles després dels incompliments del virrei i de Felip V dels acords pactats el 1702.

La resistència. Som a l'estiu del 1713, i a partir d'ara i fins a la capitulació final de Barcelona, Gualbes i Copons participa directament en la resistència. En els propers mesos, el propietari de Bellesguard formarà part de l'estratègia militar catalana contra

JORDI PLAY

les tropes de Felip V, i serà coneixedor i còmplice de les arriscades operacions nocturnes per terra dels miquelets per aconseguir proveïments que els oferiran els vaixells del virrei de Mallorca i el comte de Rubí, que burlen la marina borbònica, de la mateixa manera que la gran barca de mitjana de la cartoixa de Montalegre proveeix cada nit de menjar, llenya i pólvora als assetjats. El desgast progressiu dels barcelonins i la barbàrie de l'exèrcit espanyol acaben amb la capitulació de la capital de Catalunya.

Joan Ferrer Bonaventura de Gualbes i Copons mor l'any 1714, però ara sí, la fortalesa de Bellesguard està blindada d'ultratges borbònics. El seu propietari ha estat molt hàbil, i el 1711 havia fet un testament en què deixava Bellesguard i la mina a la comunitat dels Sants Just i Pastor, i com a usufructuària la seva esposa Mariana de Vilallonga fins a la seva mort. Si Bellesguard queda a les mans de l'Església, Felip V no podrà desamortitzar-ne els terrenys i apropiar-se-la.

Però Anton Vilana s'apropia la finca i en permet la degradació absoluta. Es desconeix, però, com aquest home va aconseguir apoderar-se de la propietat. Finalment, després d'un llarg procediment judicial, l'any 1747 Vilana, que s'havia declarat hereu de Bellesguard, és desposseït de la finca, que passa, ara sí, a les mans de l'església dels Sants Just i Pastor, fins a la desamortització de Mendizábal de l'any 1835.

Gemma Aguilera